

HAVASI CSILLAGOK

A NAP FELÉ

Nagyon jellegzetes a fészekvirágzatúaknál az ún. heliotropizmus, vagyis hogy a virágzat folyamatosan a nap felé fordul. Alpesi fészkeseknél megvizsgálták, hogy az ilyen virágzatok belsejében 2-3 fokkal melegebb van, mint a környezetükben. Ez egyrészt a beporzó rovaroknak kiváló, jóval hosszabban időznek itt, mint egyéb, nem ilyen virágok „éléskamrájában”. Másrészt a melegebb környezet nagyban segíti a terméskötődést és érést.

Zergevirág (Doronicum)

Az őszirózsafélék, vagyis fészekvirágzatúak nagyon népes családjából igen sok faj él a magashegyekben, így az Alpokban is. Ezek közül most bemutatok néhány „személyes ismerősömet”, természetesen a teljesség igénye nélkül.

Fűzlevelű ökörszem
(*Buphthalmum salicifolium*)

Alpesi mirigylapu
(*Homogyne alpina*)

Havasi őszirózsa (*Aster alpinus*)

Induljunk letről, a nedves alpesi rétekről, 1300-1400 méter körüli magasságból! Találkozhatunk itt imolafajokkal (*Centaurea*), a fűzlevelű ökörszemmél (*Buphthalmum salicifolium*), és a furcsa, apró kis alpesi mirigylapuvál (*Homogyne alpina*). Ennek csöves virágai vannak, kerekded levelei pedig a földön fekszenek. Ha kissé savasabb a talaj kémhatása, akkor megjelenhet az ismert gyógynövény, az árnika (*Arnica montana*). Az említett fajok csaknem mindannyian fölmerészkednek akár 2800 méter magasságig is, és néha sziklás helyeken is előfordulnak.

A réteken ugyanúgy, mint följebb, a zárta, majd nyíltabb sziklagyepek világában előfordul a kék-sárga csillagaival messziről feltűnő havasi gerebcsin (*Aster alpinus*), amely „fölmászik” 3200 méter magasságig, és júliustól szeptemberig virágzik. Sokszor sziklák oldalában összegyűlt kevéske humuszban is vígan megél, s nem nagyon téveszthető össze semmivel. A küllőrojtok (*Erigeron*) élőhelyei és virágzatai hasonlóak, csak ezek kisebbek, és általában fehéresek vagy rózsaszínesek. Az *Aster alpinus* gyógyó liláskékjével azonban nem veszik fel a versenyt – legalábbis az én ranglétrámon.

A család sárga virágzatú tagjaiból nagyon sok tenyészik a havasi réteken, és ezek néha elég nehezen különíthetők el egymástól. Kedvenceim a napsárga zergevirágok (*Doronicum*), az oroszlánfog (*Leontodon*), savas kémhatású talajon pedig a molyhos aggófü (*Senecio incanus*). Ennek ezüstös szőrzettel borított levelei között az aranyszínű virágok mindannyiszor lenyűgöznek. Minél följebb mászunk, annál több a kő, és a nagy sziklák között vagy törmeléklejtőkön található a legszebb fajok. A jól ismert réti margaréta vagy margitvirág tudományos neve *Leucanthemum*, vagyis fehér vi-

Küllőrojt (Erigeron)

Oroszlánfog (Leontodon)

Havasi margitvirág (Leucanthemopsis alpina)

Ezüstös cickafark (Achillea clavennae)

Illatos cickafark (Achillea moschata)

CICKAFARK, DE MELYIK?

A cickafarkakat nem mindig könnyű egymástól megkülönböztetni, leginkább a terepen érdemes határozni, esetleg nagytóra is szükség lehet, továbbá fontos az élőhely (savas kőzet vagy mészkő) és az előfordulási terület ismerete (hogy az Alpok melyik részén látjuk).

rág – ennek kicsinyített mása a *Leucanthemopsis alpina*, latin neve szerint is fehér virágocská. Ő szikla- és kőtörmeléklakó, általában sötétebb színű kőzeteken fordul elő, mintha tudná, hogy rovarcsalogató fehér nyelvű virágai így jobban érvényesülnek. Látványa mindig öröm. Savas kémhatású, szintén sötétebb kőzeteken látható a macskatalp (*Antennaria dioica*). Az antenna latinul vitorlarúd, és a termés formájára utal, de véleményem szerint a magyar név sokkal találóbb. A macskatalpé már egy kétszeresen összetett virágzat, mert több aprócska fészkesvirágzat is tömörül egy száron, akár csak a most következő többi fajnál.

A cickafark nemzetségnek elég sok tagja él az Alpokban, nagyjából 1500 és 3800 méter közötti magasságokban. Fehéres fészkesvirágzataik ugyan kicsik, de ún. sátorozó bugában állnak, így nagyobbak látszanak. Ezek a fajok dekoratívabbak, mint a nálunk

SZIKLAKERTEK KÜLÖNLEGESSÉGE

A havasigyopárt hazai kertészetek is árulják gyakran, de speciális termesztőknél megvásárolható az Appennineken élő alfaja is, a *Leontopodium alpinum subsp. nivale*, magyar nevén alacsony havasigyopár. Kisebb sziklakertekbe ez jobban illik, mert törpe méretű. Tartása nem túl nehéz, a talaja laza legyen, de ne száradjon ki, mert levelei gyorsan lekövadnak. Olyan helyre érdemes tenni, ahol legalább 4-5 órán át egyenesen rásüt a nap. Magról is lehet szaporítani, ha kell, hogy utánpótlás legyen. „Magjai” tulajdonképpen bóbítás kaszattermések, ezeket kell beleszurkálni a puha magvetőföldbe, és nem nagyon takarni, csak kissé nedvesen tartani. Késői virágzása miatt (május vége, június eleje) a sziklakert értékes, különleges virága.

Alacsony havasigyopár (Leontopodium alpinum subsp. nivale)

Parlagi macskatalp (*Antennaria dioica*)

Krajnai aggófű (*Senecio incanus* subsp. *carniolica*)

Egyfészű cickafark (*Achillea oxyloba*)

Törpe cickafark (*Achillea nana*)

Havasigyopár (*Leontopodium alpinum*)

is ismert közönséges cickafark. Azért is mutatósabbak, mert hosszabb nyelves virágaik vannak, és ezek szépen dekorálják a közepén lévő, szintén fehéres csöves virágokat. Igazán jó ízléssel megalkotott, törpe méretű ékszernövények.

Leggyakoribb talán az ezüstös cickafark (*Achillea clavennae*). Csipkés szélű levelei ezüstös szőrzettel sűrűn fedettek, így jobban ellenáll az erős napfénynek és UV-sugárzásnak, s a szárazabb sziklagyepekben, kőtörmeléken is képes megélni. Sokféle látható a Keleti-Alpokban, mészkövön, 1500 és 2500 méter között.

Szintén mészkedvelő, jóval nagyobb virágzatú az olaszországi Dolomitokban gyakori egyfészű cickafark (*Achillea oxyloba*). Ahogy magyar neve mondja, itt rendhagyó módon a száron csak egyetlen fészekvirágzat van.

Van aztán néhány faj, amely inkább a savas kémhatású kőzeteket szereti, ilyenek pél-

dául az illatos és a törpe cickafark (*Achillea moschata*, *A. nana*).

Végül, de egyáltalán nem utolsósorban, követezzen a havasok emblematikus virága, amelyet még azok is felismernek, akik egyébként egyáltalán nem járnak hegyekre, és nem foglalkoznak ezzel a témával.

A havasigyopár virágzata egészen különleges. Latin nevét is ez ihlette, a *Leontopodium* azt jelenti, oroszlánlábacska, az *alpinum* pedig havasi. Az apró fészekvirágzatok itt is egy ún. sátorozó bugában állnak a száron, és az ovális, hosszúkás „szirmok” valójában levelek (botanikai nyelven virágzati fellevelek). De nem ez a legérdekesebb ebben a növényben, hanem az, hogy egész testét, a szártól a virágzatig ezüstösen csillogó, gyapjúszerű szőrzet borítja.

A kíváncsi ember pedig vizsgálódásai során rájött, hogy ezeket az apró szőrszálakat sűrűn borítják újabb kis szálak, amelyeknek át-

mérője a milliméter 180 milliommód részével egyenlő. S mivel ez éppen megegyezik az UV-sugarak hullámhosszával, teljes egészében elnyeli azokat. A havasi magasságokban az UV-sugárzás elég erős, és a növény szöveteit károsíthatná. Ez tehát az ő „napozókréme”. A havasigyopár elsősorban a mészkőhegyeket kedveli, de azt sem bánja, ha esetleg vulkáni tufa van a lába alatt. Védett növény, de az, hogy nagyon ritka, már csak legenda. Ami persze lehet, hogy védetté nyilvánításának köszönhető. Az Alpokban sok helyen és nagyon sokat látni belőle nyár közepén. Ahol szeret élni, ott igen jól szaporodik. 1600 és 3000 méter közötti magasságokban helyenként olyan hatalmas tömegben virítanak fehéres csillagai a rövid fűvű sziklagyepekben, olykor még a turistautakon is, hogy az ember alig tud hová lépni tőlük.

Józsa Kata